



T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston Pedagogika
fanlari ilmiy tadqiqot instituti

UZLUKSIZ TA'LIM



ILMIY-USLUBIY JURNAL

2021
maxsus son

DJURAYEV Risbay
Bosh muharrir

Jurnal 2001 yildan nashr qilina
boshlangan.

O'z MAAdan 2007 yil 3-yanvar-
da № 0101-tartib raqami bilan
qayta po'yxatdan o'tgan.

Jurnalda e'lon qilingan
maqolalardan iqtibos keltiril-
ganda «Uzluksiz ta'lim»
jurnalidan olinganligi ko'rsa-
tilishi lozim.

Tahrir hay'ati:

Sherzod SHERMATOV
Uzoqboy BEGIMQULOV
Alisher UMAROV
Nargiza RAXMANQULOVA
Nodira EGAMBERDIYEVA
Xolboy IBRAGIMOV
Shavkat QURBONOV
Roxatoy SAFAROVA
Islom ZOKIROV
Dono G'ANIYEVA
Lobar QARAXANOVA

Tahririyat manzili:

100027, Toshkent sh.,
Furqat ko'chasi,
174-uy.

O'zPFITI

Tel.: (71)-245-92-34

(93)-503-52-07

e-mail: uzluksiztalim_jurnal@mail.ru

liya_2305@mail.ru

Mundarija

- 3 ***U.M.Askarova***
Mehribonlik uylari tarbiyalanuvchi qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash imkoniyatlari
- 8 ***M.L.Bohtayeva***
Fizika ta'limi jarayonida talabalarning mustaqil uy sharoitida laboratoriya mashg'ulotlarni tashkil etish imkoniyatlari
- 17 ***M.M.Murtozapeva***
Talabalar ekologik kompetentligini rivojlantirishda amalga oshirilayotgan ishlohotlar hamda nodavlat va notijarat tashkilotlarining o'rni
- 22 ***M.A.Asgarova***
Kitobxonlik – intellektual salohiyatni oshiruvchi vositasi sifatida
- 26 ***M.X.Tashibekova***
O'quvchilarning o'quv-biluv kompetensiyasini shakllantirishda STEAM texnologiyasining ahamiyati
- 32 ***D.A.Muminova***
Xorijiy tajribalarida kitobxonlik
- 40 ***O.M.Asgarova, M.X.Astanbaeva***
Mahalla, oila va maktab hamkorligi modeli asosida noto'liq oilalarda bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlash
- 47 ***M.B.Ustanonova***
O'quvchilarni badiiy asarlar vositasida milliy axloq sifatlarini rivojlantirish yo'llari
- 53 ***N.G.Galamova***
Talaba-yoshlar ijtimoiy faolligini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodining o'rni
- 57 ***I.Muxiddinova***
Bo'lajak texnologiya ta'limi o'qituvchining ijodiy yondashuv kasbiy kompetentligini rivojlantirish imkoniyatlari
- 62 ***G.N.Ergasheva***
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida chet tilini o'qitishning samarali usullari
- 68 ***K.R.Abdullayeva, M.B.Qodirova***
Xalq pedagogikasida milliy urf-odatlar, an'analar, udumlar, marosimlarning tarbiya vositasi sifatidagi o'rni
- 73 ***D.A.Abdusamiyev***
O'qituvchi kasbiy deformatsiyasi va uning oldini olish tamoyillari
- 77 ***U.Tumanov***
O'qituvchi mehnat faoliyatida vaqtni to'g'ri tashkil etishga pedagogik yondashuv
- 82 ***B.Z.Qayumov***
Talabalar o'quv faoliyatidan qoniqqanlik darajasining xususiyatlari
- 88 ***S.X.Tajibaeva***
O'quvchilarda ma'naviy qadriyatlarini Abu ibn Sino ta'limotlari asosida rivojlantirishni tashkil etishning funksiyalari
- 93 ***G.Yo.Jumanazarova***
Oilashunco olim Abdurashid Munavvarov – dolzarb muammolar tadqiqotchisi sifatida
- 102 ***D.Jabborova***
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda tolerantlik qobiliyatini shakllantirishda ijtimoiy muhitning ahamiyati
- 106 ***Yu.A.Abiyeva***
O'quvchilarga iqtisodiy ta'lim-tarbiya berish sohasidagi tarixiy tajribalar
- 113 ***G.N.Narzullayeva***
Oila munosabatlarini gender tengligiga erishishning muhim jihatlari
- 119 ***G.A.Inamova***
Yuqori sinflarda ingliz tilini o'qitishda tinglab tushurish (Listening) orqali o'qitishni shakllantirish va rivojlantirish



XORIY TAJRIBALARIDA KITOBXONLIK

D.A.MUMINOVA,

Namangan davlat universiteti Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti Boshlang'ich ta'limda aniq va tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi kafedrasini mudiri, PhD

Mazkur maqolada xorij olimlarining kitobxonlik bo'yicha olib borgan ishlari, ularning boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobga muhabbat uyg'otishga doir ilmiy-tadqiqot ishlari, kitobxonlik, oilada kitobxonlikka qiziqtirishda kattalarning ijobiy munosabatlari, oila davrasida kitoblar va ularda bayon etilgan voqealar, o'qish qoidalari, badiiy adabiyotga bo'lgan qiziqishlarini oshirishga doir ma'lumotlar keltirilgan.

***Kalit so'zlar:** oila, kitobxonlik, boshlang'ich sinf, kitob, xorijiy, ota-ona, o'quvchilar, matq, badiiy adabiyot, ta'lim, savodxonlik, shaxs, mutolaa madaniyati, jamiyat, tadqiqot, muallif.*

В данной статье представлена информация о работах зарубежных ученых по чтению, их исследовательской работе по пробуждению любви к книге у младших школьников, чтению, позитивному отношению взрослых к интересу к чтению в семье, книгам в семейном кругу и описанным в них реалиям, правилам чтения, повышению их интереса к художественной литературе.

***Ключевые слова:** семья, чтение, начальный класс, книга, иностранный, родитель, ученики, речь, художественная литература, образование, грамотность, личность, культура чтения, общество, исследование, автор.*

In this article, information on the works of foreign scientists on reading, their research work on arousing love for the book in primary schoolchildren, reading, positive attitudes of adults in the interest of reading in the family, books in the family circle and the realities described in them, reading rules, increasing their interest in artistic literature are presented.

***Key words:** family, reading, primary class, Book, foreign, parent, pupils, speech, fiction, Education, Literacy, personality, reading culture, society, research, author.*

“Dunyodagi har qaysi davlat, har qaysi xalq birinchi navbatda o'zining intellektual salohiyati, yuksak ma'naviyati bilan qudratlidir. Bunday yengilmas kuch manbai esa avvalo insoniyat tafakkurining buyuk kashfiyoti – kitob va kutubxonalarda!”.

Sh.M.Mirziyoev

Dunyo miqyosida o'quvchilarda kitobxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishning kommunikativ texnologiyalarini ishlab chiqish, oila va maktab hamkorligi asosida o'qish va mutolaa madaniyatini tarkib toptirishga doir qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ayniqsa, o'quvchilarda kitobxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish, kitob o'qishga qiziqishni



shakllantirishning pedagogik-psixologik omillarini aniqlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, ta'limni axborotlashtirish sharoitida o'quvchilarning kitobxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishning virtual texnologiyalarini ishlab chiqish, elektron o'quv adabiyotlari bilan ishlash orqali axborot iste'moli madaniyatini tarkib toptirish muhim dolzarflik kasb etadi.

Har bir jamiyatning istiqboli bugun kamol topayotgan bolalar, yoshlar tomonidan bunyod etiladi. Shu sababli yosh avlod tarbiyasini tashkil etish eng muhim ijtimoiy-pedagogik vazifa sanaladi. U qanday zamon, qaysi makon bo'lishidan qat'iy nazar hamisha ushbu vazifaning ijobiy hal qilinishi jamiyatning e'tibor markazida bo'lgan.

Mavjud sharoitda O'zbekistonda yosh avlodga ta'lim berish, ularni umuminsoniy qadriyatlar, ilm-fan, texnika, ishlab chiqarish va texnologiyaning rivoji bilan bog'liq ma'naviy-axloqiy talablar, ijtimoiy ehtiyojlar asosida tarbiyalash davlat siyosati darajasida hal etilmoqda. Zero, yosh avlodning kamoloti, u bilan uzviy bog'liq holda jamiyatning ravnaqi ularning ijtimoiy-hayotiy maqsadlari, ustuvor qadriyatlari, oliy darajadagi intilishlari hamda keng dunyoqarash asosida ta'minlanadi. Bunga erishishda bolalar va yoshlarning kitob o'qishga, kitobxonlikka bo'lgan munosabatlari muhim ahamiyatga ega.

Jamiyat va shaxs kitobxonligi yo'nalishida olib borilgan tadqiqotlarning natijalari ham kitob o'qish katta yoshdagi kishilarning intellektual, psixologik va fiziologik rivojlanishi uchun yanada ijobiy ta'sir ko'rsatishidan dalolat beradi. AdMe.ru saytida e'lon qilingan ma'lumotlar ushbu fikrning haqqoniyligini tasdiqlaydi. Keltirilgan ma'lumotlar sirasida kitob o'qishning bolalar va o'smirlarning umumiy psixologik, intellektual, hattoki, fiziologik rivoji uchun ahamiyatli bo'lgan g'oyalar ham mavjud. Chunonchi, kitob o'qish: asabni tinchlantiradi (Sasseks universiteti (AQSh) olimlarining yondashuvlariga ko'ra, kitob o'qitish asabni tinchlantirishda eng samarali usul ekan; buning uchun kuniga bor-yo'g'i 6 daqiqa vaqt sarflash talab etiladi); hissiyotlarni (xuddi duo yoki she'r o'qish kabi) tarbiyalaydi (badiiy asar o'qigan odam hayotda ham boshqalarning his-tuyg'ularini yaxshi tushunadi); miya faoliyatining faolligini oshiradi, miyadagi asab tolalarining sonini ko'paytiradi (Emori universiteti (AQSh)ning tadqiqotchilariga ko'ra, kitob o'qish natijasida insonning aqliy salohiyati bir necha kun davomida yuqori holatda bo'ladi); kommunikativlik, tinglash, yozish hamda ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi (Obafemi Avolau universiteti (AQSh) pedagoglari bolalarda ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishini aniqlashgan, darhaqiqat, ko'p kitob o'qigan shaxslarning aksariyati she'r, hikoya, esse yoki ilmiy maqolalarni yuqori saviyada yoza oladi; badiiy asarlarni, ayniqsa, she'rlarni ifodali o'qish, sahna asarlarini yuksak mahorat bilan ijro etish qobiliyatiga ega); ijtimoiy faollikni oshiradi; badiiy didni o'stiradi; xorijiy tillarni o'rganishni osonlashtiradi (boshqa tillarni o'rganishda yangi so'zlarni oson tushunishga va yodda saqlab qolishga yordam beradi); ko'p kitob o'qiydigan



bolalar darslarni yaxshi o'zlashtirishadi; yaxshi hikoyanavisga aylanadi (qancha ko'p kitob o'qilsa, shaxsning hikoya qilish qobiliyati shunchalik oshadi), ota-onalar va farzandlarning o'zaro munosabatlari yaxshilanadi [114].

Yel universitetida olib borilgan tadqiqotlar natijalarining tasdiqlashicha, bir haftada 3,5 soat yoki bir kunda o'rtacha 30 daqiqa kitob o'qish o'lim xavfini 17 foizga qisqartiradi. Haftasiga 3,5 soatdan ko'p kitob mutolaa qiluvchilar uchun esa o'lim xavfi 23 foizga qisqarishi ma'lum bo'ldi. Tadqiqotchilarning fikricha, kitoblar "bilim ko'nikmalari"ni oshirish bilan bir qatorda "hamdardlik, ijtimoiy idrok va hissiy intellektni rivojlantirish"ga xizmat qiladi [122].

1574 yilda I.Fyodorov tomonidan birinchi marta bolalar uchun "Azbuqa" kitobi bosmadan chiqarilgan. Mazkur kitobda bolalarga ta'lim-tarbiya berish bo'yicha ota-onalarga maslahatlar, bolalar mustaqil o'qishlari uchun ijod namunalari ham berilgan. L.Zizaniya tomonidan 1596 yilda Vlnoda chop etilgan kitob ham o'sha davrda katta qiziqishga ega bo'lgan. Mazkur kitobda muallif ilk bor bolalarning qiziqishlari va imkoniyatlarini hisobga olishga harakat qilgan [87, 21].

So'z yuritilayotgan davrda "ko'p kitoblar, asosan, cherkov kutubxonalarida saqlangan... Bilimli va ko'p o'qigan monaxlar orasidan kutubxonachilar tayinlangan. Ularning asosiy vazifasi kitoblarni saqlash va o'quvchilarga tarqatishdan iborat bo'lgan" [87, 21].

V.G.Belinskiy bolalarning ma'naviy, madaniy, badiiy-estetik sifatlari, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, ularni vatanparvar, insonparvar qilib tarbiyalash, mehnat, hayotga tayyorlashda kitob va kitobxonlikning ahamiyati kattaligini alohida ta'kidlab o'tgan. "Bolalar kitoblari haqida" maqolasida muallif: "Tarbiya – buyuk ish, u orqali inson taqdiri hal qilinadi... Aynan bolalar uchun yoziladigan kitoblar tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lishi lozim", - deb yozadi.

Bolalar tomonidan kitoblarning tushungan holda, izchil o'qilishi ular uchun mo'ljallangan kitoblar muayyan talablar asosida yaratilishi zarur. V.G.Belinskiy bolalar kitoblarining mazmuniga qo'yiladigan talablarni ishlab chiqib, bu turdagi kitoblarda bolalarning hissiyoti va tasavvurlarini rivojlantirishga qaratilgan matn, ertak va hikoyalarning o'rin olishi lozimligini ta'kidlab o'tgan. "Bolalar uchun yozilgan kitoblar ularga quvonch, hayrat, qiziqish, his-hayajon bag'ishlashi, qiziquvchanlik xislatlarini uyg'otishi lozim [87, 22-23].

S.A.Denisovning tadqiqoti [31, 32]da bolalarda kitob o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiruvchi asosiy muhit sifatida oila va unda tashkil etilayotgan tarbiya masalalari o'rganiladi. Muallifning e'tirof etishicha, qachonki oilaning katta yoshli a'zolari kitobxon bo'lsa, oilada kitobga nisbatan kattalarning ijobiy munosabati aks etsa, oila davrasida kitoblar va ularda bayon etilgan voqe'liklar, qahramonlarning xatti-harakatlari muhokama qilinsa, ularga nisbatan munosabat bildirilsa, oila a'zolari tomonidan yangi chop etilgan asarlar haqidagi ma'lumotlar o'zaro o'rtoqlashilsa, uning juda ham qiziqarli ekanligi e'tirof etilsa,



bolalarda ham kitob o'qishga bo'lgan qiziqish hamda ehtiyoj yuzaga keladi.

Muallif bolalarda juda yoshligidan shakllantirilgan kitobga nisbatan ijobiy munosabat uning butun hayoti davomida o'z izini qoldiradi. Qolaversa, bu o'rinda uy kutubxonasining tashkil etilishi ham kutilgan natijalarni qo'lga kiritish uchun sharoit yaratadi.

Z.A.Gritsenkoning "Yoqimli narsalar haqida o'qidim..." ("Prishli mne chteniya dobrogo...") [27], "O'qishga yuragingni joyla" ("Poloji tvoe serdse u chteniya") [26] nomli ulubiy qo'llanmasi maktabgacha ta'lim yoshi, shuningdek, yetti yoshli bolalar uchun mo'ljallagan. Ushbu uslubiy qo'llanmalarda bolalarni ularga mo'ljallangan adabiyotlar bilan tanishtirish, ularni o'qish va qayta hikoya qilishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar tizimini keltiradi, shuningdek, bolalarda kitobxonlik ko'nikmalarini izchil shakllantirishga doir metodik tavsiyanomalarni beradi. Qo'llanmalarning amaliy qiymati shundaki, unda ota-onalar uchun bolalarga mo'ljallangan badiiy asarlarning ro'yxati berilgan [43].

O.V.Akulova, L.M.Gurevich [15]larning "Badiiy asarlarni o'qish" ("Chtenie xudojestvennoy literatury"), L.M.Gurovich [29]ning "Bola va kitob" ("Rebenok i kniga", bolalar bog'chalarining tarbiyachilari uchun) tomonidan chop etilgan o'quv-uslubiy qo'llanma hamda uslubiy qo'llanmalarda tegishli yosh davridagi bolalarda kitob o'qishga, badiiy asarga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirish masalalari yoritilgan. Mualliflarning bu boradagi yondashuvlari ta'limiy o'yin xarakteridagi vaziyatlar, o'yinlar, suhbatlar asosida ertak, hikoya va she'rlarni o'qish, ularni qayta hikoya qilish, asar voqeeliklarini hissiy idrok etish, badiiy ijodkorlikni shakllantirish, lug'at boyligini oshirish, bolalar uchun badiiy asarlarni tanlash bo'yicha ota-onalarga berilgan metodik tavsiyalar to'g'risida so'z yuritilgan.

V.N.Zaysev, I.T.Fedorenkolarning metodik tavsiyalariga tayangan va ularni boyitgan holda pedagog olimi T.P.Zaruskaya boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish texnikasini hosil qilishga oid tajribasi to'g'risida so'z yuritadi. Chunonchi: "Agar bola o'qish texnikasini o'zlashtirishning dastlabki pog'onasida bo'lsa, u holda uni uzoq vaqt davomida o'qishga undash mumkin emas. Eng yaxshisi, kam-kamdan (kam sonli bir necha daqiqadan), ammo tez-tez (bir kunda bir necha marta) o'qish. Bola 5-7 daqiqa davomida matnni o'qisin va xat boshi (abzas)ni qayta bayon qilsin. Bir soatdan so'ng yana 1-2 xat boshini o'qish va qayta hikoya qilish maqsadga muvofiq. Uyquga yotish oldidan yana bir marta bu harakatni takrorlash kerak. Bu kabi mashq qilishning samaradorligi bir soat davomida bir marta o'qishdan ko'ra yaxshiroqdir.

Avstraliyalik pedagog M.Kristin Mergan boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'z ma'naviy ehtiyojlarini qondirish, zavqlanish uchun badiiy asarlarning o'qishi "ularda savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish" [153]ning eng oddiy usullaridan biri deb hisoblaydi. Tadqiqotchi "zavqlanish uchun kitob o'qish nafaqat bolaga zavq beradi, shu bilan birga bir qator, shu jumladan, savodxonlik bo'yicha sezilarli natijalarga



erishish borasida qator afzalliklarga ega bo'lsa, savodxonlik darajasi esa akademik hamda kasbiy istiqbollarni belgilovchi ustunliklar bilan bog'liq", deb hisoblaydi.

Pyu tadqiqotlar markazi (Pew Research Center) izlanishlarini tahlil qilishga yo'naltirilgan "Pyu Internet va amerikacha hayot" ("The Pew Internet i American Life Project") loyihasi XXI asr yoshlari o'rtasidagi raqamli (Internet) savodxonligi masalalari o'rganuvchi tashkilot tomonidan tarqatilgan ma'lumot ("Yozuv, texnologiya va o'smir" – "Writing, technology and teens" tadqiqoti natijalari) inobatga olinsa, u holda garchi yoshlar o'zlarini Internet savodxonligiga ega deb hisoblasada, biroq, ularning yozish va o'qishdagi holatlari aslida yuqori darajada emas. Bunday xulosaga kelinishining sababi, tadqiqot anketasiga "bosma kitoblarni o'qish" darajasini aniqlashga oid savol kiritilib, so'rov doirasida yoshlarning elektron va audio kitoblar bilan qanchalik tanish ekanligi o'rganilmagan [153; 211].

Loyiha tomonidan 2007 yilda e'lon qilingan "Pyu o'smir hamda ijtimoiy tarmoqlar to'g'risida" ("I drink about teenagers and social networks")gi hisobot ma'lumotlarga tayaniladigan bo'linsa, so'rovda ishtirok etganlarning 59 %i on-layn ijod mahsulotlaridan xabardor bo'lib borishlari ma'lum qilingan [154].

Xorij tajribalari shaxsda kitob o'qish, kitobxonlikka nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, jamiyat a'zolarining bosma, elektron va audio kitoblarni o'qishga bo'lgan qiziqishlarini tahliliy o'rganish muammosi yetakchi davlatlar amaliyotida muhim ahamiyat kasb etganligini ko'rsatdi. Nazariy tahlil natijasida soha bo'yicha yetakchi xorijiy davlatlar amaliyotida quyidagi jihatlar ustuvor ekanligiga ishonch hosil qilindi:

1. AQSh, Buyuk Britaniya, Fransiya, Finlandiya, Norvegiya, Yaponiya, Rossiya FR va boshqalarda maktabgacha ta'lim muassasalari hamda boshlang'ich maktablardan boshlab bolalar, o'smirlarda badiiy kitob o'qish, kitobxonlik ko'nikma, malaka hamda madaniyatini shakllantirish (rivojlantirish) davlat siyosati darajasida hal etiladigan, shaxs kamolotida muhim ahamiyat kasb etuvchi masala sanaladi.

2. Nomi qayd etilgan davlatlarda bolalar va o'smirlarning kitob o'qishga, badiiy adabiyotga, kitobxonlikka bo'lgan munosabatlari mazmunan, shuningdek, dinamik ko'rsatkichlariga muvofiq tahliliy o'rganish monitoringi yo'lga qo'yilgan.

3. Bolalar va o'smirlarda kitob o'qish, kitobxonlik ko'nikma, malaka va madaniyatining rivojlanishi nafaqat tadqiqotchilar - Kristin M.Merga, A.Lenxart, Ye.Jessika Moyer, A.Perrin, D.Fallouzar tomonidan avtonom, shu bilan birga ixtisoslashgan (kitoblarni yaratuvchi, chop etuvchi va tarqatuvchi) yirik (masalan, Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti, Osiyo axborot-tahlil jamg'armasi, Allensbach Institute, Publishing Technology, The Pew Internet i American Life Project, AQShning San'at milliy jamg'armasi (National Endowment for the Arts – NEA), G'arbiy Avstraliyada o'smirlarning kitob o'qish holatini o'rganish (West Australian Study in Adolescent Book Reading – WASABR), Kayzer oilasi



jamg'armasi (The Kaiser Family Foundation), Pyu tadqiqotlar markazi (Pew Research Center) kabi o'nlab) markaz, kompaniyalar tomonidan milliy-ijtimoiy jihatdan izchil o'rganish orqali tashxislanadi.

4. Jamiyatda kechayotgan o'zgarishlarga bog'liq ravishda bolalar, o'smirlarning kitobxonlik ko'nikma, malaka, madaniyatiga egaliklari masalasi nomlari ko'rsatilgan markaz hamda kompaniyalar tomonidan kovariatsiyali (covariance analysis; o'zaro bog'liq qiymatlar va miqdor hamda sifat ko'rsatkichlari o'rtasidagi aloqani belgilovchi modelni aniqlash), korrelyatsiyali (correlation analysis; bir nechta tasodifiy qiymatlar o'rtasidagi bog'liqliklarni topish), dispersiyali (og'ishli) tahlil (variance analysis; tajriba ma'lumotlari bo'yicha o'rtacha qiymat farqlarining ahamiyatini tadqiq qilish), regressiya (regression analysis; o'zaro bog'liq o'zgarishlarda bitta yoki bir nechta mustaqil o'zgarishlarning aks etishini tadqiq qilish) tahlillari asosida o'rganilgan.

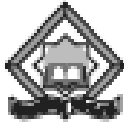
5. O'rganishlar natijasi bolalar va yoshlar o'rtasida ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy-qadriyatli yondashuvlarning qaror topishi bilan bog'liq holda bosma, elektron hamda audio kitoblarni o'qish an'analari shakllanganligini ko'rsatadi.

6. Global axborotlashuv sharoitida garchi kitob o'qishning innovatsion shakllari paydo bo'lganligiga qaramay, yildan yilga bolalar va o'smirlar o'rtasida kitob o'qishga, kitobxonlikka bo'lgan qiziqish, ehtiyoj, shuningdek, unga ajratiladigan vaqt hajmi kamayib bormoqda.

7. Sohada yuzaga kelgan muammoning asosiy sabablari ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning o'zgarishi, shaxs moddiy ehtiyojlari hududining kengayishi, uni qondirish uchun vaqt byudjeti asosiy qismining sarflanishi, bo'sh vaqt ulushining tobora qisqarib borayotganligi, bolalar va yoshlarga mazmunan sayoz, yengil, hazil-mutoyibaga asoslangan badiiy adabiyotlarning taqdim etilayotganligi kabilardan iborat.

Demak, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik ko'nikmalarini shakllantirishdagi xorijiy tajribalarni o'rganish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli tadqiqotni olib borishda AQSh, Buyuk Britaniya, Fransiya, Finlandiya, Norvegiya, Yaponiya, Rossiya FR kabi davlatlarning shaxsda kitob o'qish, kitobxonlik ko'nikmalarini shakllantirishga doir tajribalari o'rganildi. O'rganishlar natijasi tadqiqot muammosining ushbu davlatlarda davlat siyosati darajasida hal etilishini ko'rsatdi. Sohaga oid tadqiqotlar jismoniy hamda yuridik shaxslar tomonidan izchil olib borilayotganligini tasdiqladi. Ayni vaqtda global axborotlashuv ta'sirida yetakchi xorijiy davlatlarda bolalar va o'smirlar tomonidan bosma, elektron, audio kitoblarni o'qish an'analari shakllangan. Shunga qaramay, bolalar va o'smirlarning kitob o'qish, kitobxonlikka bo'lgan munosabatlari ijobiy ahamiyat kasb etmayapti. Shu borada yildan yilga pasayish kuzatilmoqda va bu holat qator sabablar bilan izohlanadi.

Xorij tajribalarida aynan boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitob o'qish, kitobxonlik ko'nikmalarini shakllantirish (rivojlantirish)ga qaratilgan pedagogik



faoliyat Kassil metodi, Iskra Daunis metodi, "Qadimgi xalqlar" metodi, "Asarning muqovasini diqqat bilan o'rganish" metodi, "Og'zaki rasm" metodikasi, "Adabiyot daholari" hamda "Bilim daraxtini parvarishlash" o'yin texnologiyalari asosida tashkil etiladi. Ammo global o'zgarishlar, yangi ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarni inobatga olgan holda boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitob o'qish, kitobxonlik ko'nikmalarini shakllantirishning puxta asoslangan tamoyillarini, shuningdek, ta'sirchan samarali omillarini aniqlash talab etilmoqda. Shu sababli ishda boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitob o'qish, kitobxonlik ko'nikmalarini shakllantirishning puxta asoslangan tamoyillarini, shuningdek, ta'sirchan samarali omillarini aniqlashga alohida e'tibor qaratildi.

Fodalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi (2017 yil 13 sentyabr) Qarori //lex.uz/docs/3338600.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi Farmoyishi // <http://uza.uz/oz/documents/kitob-masulotlarini-chop-etish-va-tar-atish-tizimini-rivozh-12-01-2017>.

3. Sayyid S. Kitobsiz kelajak yo'q // <http://uza.uz/oz/society/kitobsiz-kelazhak-y-16-01-2017>.

4. Kitob o'qishning 21 foydasi // <https://zamin.uz/life-style/14196-kitob-oqishning-21-foydasi.html>.

5. Орлова Э.А. Рекомендация по повышению уровня читательской компетенции в рамках Национальной программы поддержки и развития чтения / http://ifapcom.ru/files/publications/rekomend_obr_1.pdf.

6. Раюмхужаева Ё. Ў'увчиларнинг китобхонлик маданиятини шакллантириш имкониятлари. – Т.: А.Радирий номидаги Тошкент давлат маданият институти, 2007. – 12-48-б.

7. Збаровская Н.В. Информационная культура личности // Ж. Библиотечное дело. – М.: 2005. - №1. – С. 7-8.

8. Денисова С.А. Родители о детском чтении и роли библиотек // Ж. Родительское собрание по детскому чтению. – 2008. – С. 30-32.

9. Мокина М. Чтение – основа грамотности // Ж. Этносфера. – М.: 2008. – №12. – С. 21-22.

10. Из детства – в творчество / Программа для родителей и воспитателей по формированию здоровья и развитию детей от 1 года до 7 лет. Т.Н.Доронова и др. – М.: Просвещение, 2007. – 303 с.



11. Заруцкая Т.П. Развитие самостоятельной читательской деятельности младших школьников // <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/chtenie/2012/03/31/razvitiye-samostoyatelnoy-chitatelskoy-deyatelnosti-mladshikh>.

12. Методика обучения литературе в начальной школе / Учебник для студ. высш. учеб. заведений. Под ред. М.П.Воюшиной. – М.: Издат. центр “Академия”, 2010. – 288 с.

13. Amanda Lenhart. Writing, Technology and Teens. – Washington: Pew Internet and American Life Project, 2008.

14. Kristin Merga M. How to get teenagers to read? // <https://theconversation.com/how-to-get-teenagers-to-read-42757>.

15. Perrin A. Book Reading – 2016 // <https://www.pewinternet.org/2016/09/01/book-reading-2016>.

16. Moyer E. Jessica. “Teens Today Don’t Read Books Anymore”: A Study of Differences in Interest and Comprehension Based on Reading Modalities: Part 1, Introduction and Methodology // <http://www.yalsa.ala.org/jrly/2010/11/teens-today-dont-read-books-anymore-a-study-of-differences-in-interest-and-comprehension-based-on-reading-modalities-part-1-introduction-and-methodology>